

minus Deus omnipotens. Deus igitur, sicut est suum esse, et sua vita, et sua sapientia, et sua bonitas, ita et sua beatitudo.

Id nobis pro modulo nostro inculcat Scriptura in ipso exordio, cum post relata consummata opera coeli et terrae: *Et requievit, inquit, die septimo ab universo opere quod patrarat. Et benedixit diei septimo, et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.* Ubi insinuatur Deus nullo opere suo sic delectatus, quasi faciendi eius indiguerit, vel minor futurus nisi fecisset, vel beatior cum fecisset. Quia enim ex illo ita est quidquid ex illo est, ut ei debeat quod est, ipse autem nulli quod ex ipso est, debeat quod beatus est: se rebus quas fecit diligendo praeposuit, non sanctificans diem quo ea facienda inchoavit, nec illum quo ea perfecit, ne illis vel faciendis vel factis auctum eius gaudium videretur, sed eum quo ab ipsis in seipso requievit. Et ipse quidem nunquam ista requie caruit, sed nobis eam per diem septimum ostendit. Quia ergo est omnipotens et bonus, omnia valde bona fecit. Quia vero seipso bono perfecte beatus est, a bonis quae fecit in seipso requievit, ea scilicet requie a qua nunquam recessit, seipso et a seipso et de seipso beatissimus.

A tantae perfectionis culmine longe in infinitum est omnis creatura. Quippe, cum Deus summa essentia sit, hoc est summe sit, rebus quas ex nihilo creavit, esse dedit, sed non summe esse sicut ipse est. Et aliis dedit esse

amplius, aliis minus, atque ita naturas essentiarum gradibus ordinavit. Sed si qua in hac scala entium emens creatura, ex ipsa nobilitate sui esse habet ut beata esse possit, id quidem nonnisi adhaerendo immutabili bono, uni vero beato Deo, qui usque adeo bonum eius est, ut sine illo miseram eam esse necesse sit. Qui etiam non quolibet modo in hoc ordine providentiae fruendus finis ei proponitur, sed modo plane supernaturali in visione intuitiva. Unde hoc bono adepto beata, quo amissio misera est, et tanto miseror amissio, quanto beatior adepto: non sicut ille qui seipso bono beatus, nequaquam miser esse potest, quia non se potest amittere. Sic igitur, informe quiddam nobis proponitur, quod tam ad beatitudinem quam ad miseriam potest. Spiritum creatum dico, cui non hoc est vivere quod beate vivere, nam vivit etiam fluitans in profundo tenebroso vacuitatis suae; cui proinde restat converti ad eum a quo factus est, et magis magisque vivere apud fontem vitae, et in lumine eius videre lumen, et perfici, et illustrari, et beari.

Tenebrosam abyssum universae spiritualis creaturae indicaverunt ab initio apostatae angeli. Inciderunt enim in eam, dum sua bonitate potius delectati, velut bonum suum sibi ipsi essent, a superiori beatifico bono ad propria defluxerunt, et habentes elationis fastum pro excelsissima aeternitate, vanitatis astutiam pro certissima veritate, studia partium pro individua charitate, superbi, fallaces, invidi effecti sunt. Emerserunt vero ab ea super-

«supernaturalia operationum principia (id est virtutes) « homini infundantur a Deo ». Quapropter in Canticis Canticorum clamat sponsa quam introduxit Rex in celiaria sua, id est anima quam praeter et ultra omnem naturae ordinem evocavit Deus ad intima illa penetralia ubi beatissimam suam aeternamque vitam vivit; clamat, inquam, sponsa ad suum sponsum Christum: *Oleum effusum nomen tuum* (¹), his verbis significans mysticam unctiōnem unde Christi nomen elucet, quae per infusam gratiam infusasque virtutes in nos refunditur. Iam ordinata est in ea charitas (²), iam equitatui Domini in curribus Pharaonis assimilata est (³), propter omnium aciem virtutum quae charitatem comitantur. At non studiis, non operibus haec adscribit suis, sed sponsi tribuit largitati, de oleo utique effuso nomine eius. Novit enim ubi nata est; memor est beneficii de quo sponsus ad eam: *Sub arbore malo excitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua* (⁴). Quippe sub malo terrestris paradiſi corrupta fuerat Eva mater generis nostri; sub ea arbore infelix illa progeniem proiecerat suam; ibi futuram sponsam sponsus invenerat sepultam in sopore mortis, destitutam omnibus principiis spiritualis vitae. Sed et ibi quoque suscitavit ad vitam, vertens funestum lignum scientiae boni et mali in lignum redēptionis, ut

(¹) Cantic. I-2.

(²) Ibid. II-4.

(³) Ibid. I-8.

(⁴) Ibid. VIII-5.

unde mors oriebatur, inde vita resurgeret, et quae ex arbore prognata erant mala, per arborem sanarentur. In ligno igitur crucis factum est oleum effusum nomen eius, et sicut origo fontium et fluminum omnium mare est, sic et supernaturalium virtutum quae *infusae* dicuntur et sunt, Christus crucifixus.

At vero, dum infusas virtutes audis, ne eas tales esse suspiceris, quae nulla similitudinis habitudine ad naturalia nostra activitatis principia comparentur. Semper enim gratia inseritur naturae, et ideo virtutes illae respectu supernaturalis finis, respondere debent principiis tum congenitis tum acquisitis respectu naturalis. Et naturalia quidem operationum principia sunt essentia animae et potentiae eius, scilicet intellectus et voluntas, a quibus procedit actio hominis in quantum huiusmodi. Quod tamen nequaquam esse posset nisi in intellectu haberetur quidam quasi innatus habitus primorum principiorum dicens in cognitionem finis humanae vitae, et similiter in voluntate naturalis in eumdem finem inclinatio, praecontinens tanquam in semine virtutes requisitas ad eius prosecutionem per media idonea. Itaque est primo essentia animae ut remotum principium operationum. Deinde sunt activae potentiae naturaliter in seipsis insertum habentes unde prospiciatur atque appetatur finis. Tertio sunt habitus acquisiti moralium virtutum facientes hominem bene dispositum circa ea quae sunt ad finem, id est circa operationes et passiones moderandas prout dictus finis exi-

git. — Nunc ergo considera quomodo hisce activitatis principiis, partim quidem congenitis, partim vero studio et exercitio acquirendis, parallelo ordine accendant principia desuper infusa de quibus nunc sermo. Etenim « infunditur divinitus homini ad peragendas actiones ordinatas in finem vitae aeternae, primo quidem *gratia* (sanctificans), per quam habet anima quoddam spirituale esse. « Deinde *fides, spes, et charitas*, ut per fidem intellectus illuminetur de aliquibus supernaturalibus cognoscendis quae se habent in isto ordine sicut principia naturaliter cognita in ordine connaturalium operationum. Per spem autem et charitatem acquirit voluntas quamdam inclinationem in illud bonum supernaturale, ad quod voluntas humana per naturalem inclinationem non sufficienter ordinatur. Et si cut praeter ista principia naturalia requiruntur habitus virtutum (moralium) ad perfectionem hominis secundum modum sibi connaturalem, ita ex influentia divina consequitur homo, praeter praemissa supernaturalia principia, alias *virtutes morales infusas*, quibus perficitur ad operationes ordinandas in finem vitae aeternae ⁽¹⁾ ». Sic igitur, essentiae animae respondet infusa gratia sanctificans velut natura nova et radicale principium operationum supernaturalium. Potentiis operativis secundum quod circa ipsum finem versantur, respondent virtutes theologicae, fides et spes et charitas. Habitibus demum acquisi-

⁽¹⁾ S. Thom. de Virt., Q. 1, a. 10.

tis quibus homo bene se disponit in iis quaे sunt ad finem, respondent infusae virtutes morales, videlicet infusa prudentia, infusa iustitia, infusa temperantia, infusa fortitudo. — Et gratia quidem sanctificans non est secundum se operativa, sicut nec animae essentia per se et immediate. Caetera vero pro activis principiis habenda esse, satis ostendit vel ipsa generalis et confusa notio mox declarata. Neque enim ex hoc quod propriis nostris actibus virtutes istae non generantur, passivas eas recte usquam appellaveris. Alias oporteret et ipsam voluntatem potentiam passivam asserere, eo quod congenita homini est, non studio et exercitio comparata, sed existens a natura. Nihil ergo hic confert originis modus, sed sola intrinseca quidditas est consideranda. Porro, etsi virtutes supernaturales in nobis fiant sine nobis, adhuc tamen infunduntur tanquam principia activitatis, utpote quae pro formali effectu habeant perficere nos ad connaturaliter operandum in ordine ad finem illum qui omnem nostram naturalem excedit facultatem. Accedit insuper quod ita perficiunt ad operandum, ut etiam ex operatione perficiantur, certa quadam et verissima ratione: tum quia assuetudo operum ad promptum earum exercitium confert quam plurimum, tum quia ex merito operantis intrinsecum augmentum accipiunt sub iisdem conditionibus sub quibus augentur virtutes acquisitae. Et hoc modo, non otiosa passivitate, sed labore et conatu opus salutis in nobis peragitur.

Haec tamen non sic accipias velim, quasi anima in ascensu illo quo itur de virtute in virtutem usquedum videatur Deus deorum in Sion, nullo pacto passive se haberet. Absit sane, absit. Non enim sufficit ipsa sibi, etiamsi consideretur ut ornata sanctificante gratia, et omni comitatu supernaturalium virtutum instructa. Sed neque in hoc deest parallela analogia cum ordine naturali. In nobis enim secundum naturam operantibus consideratur aliquis instinctus antecedens omnem deliberationem; instinctus quo agimus potius quam agimus, quique nos iuvat in vitando ea quae nocent, et operando ea quae sunt consentanea naturae. Nunc autem in ordine ad supernaturalem finem, eo vel magis necessaria est eiusmodi instinctiva impulsio, quod principia vitae nonnisi ex adscitio sunt, minimeque ex intimis essentiae exorientia; quod deinde maior est naturae corruptio nos ab invisibilibus abducens et ad sensibilia trahens; quod denique bonum assequendum exsuperat omnem sensum et aestimationem et intelligentiam. Instinctui ergo naturali supernaturalis instinctus respondeat oportet, et inde est quod simul cum gratia sanctificante et virtutibus hactenus recensitis, alii speciales infunduntur habitus disponentes animam ad hoc ut sit bene mobilis per motiones desuper advenientes a Deo auctore gratiae. Huiusmodi autem habitus quos certo quodam sensu virtutes passivas non inepte nominaveris, consueverunt dici *dona Spiritus Sancti*.

§ 3.

Haec igitur sunt principia supernaturalia quibus instructa anima ascendit in montem Domini, ut stet aeternaliter in loco sancto eius. Haec quoque sunt de quibus praesens currit disputatio. In qua quidem hic modus tendens erit, ut a generalioribus ad magis particularia semper fiat descensus. Nam cum operationes et actus circa singularia versentur, omnis scientia de principiis operationum debet in particulari consideratione perfici. **Hinc primo**, de habitibus et virtutibus generales notiones tradendae sunt, quae toti disputationi lucem afferant, (*I-II, Qq. 49-61*). **Secundo** dicendum de singulis infusorum habituum categoriis in communi, videlicet: de virtutibus theologicis, de moralibus infusis, tum de donis quae nobilissimo virtutum comitatui adiunguntur, (*I-II Qq. 62-70*). **Tertio** denique de singulis virtutibus in speciali, et potissimum quidem de fide (*II-II, Qq. 1-11*), de spe (*Qq. 17-21*), de charitate (*Qq. 23-27*).

*

caelestes angeli casto amore cohaerentes Deo. Quoniam Deus ostendit eis seipsum et sufficit eis, et ideo non declinant ab eo, nec ad se. Haec est domus Dei non terrena, neque ulla caelesti mole corporea, sed spiritualis et particeps aeternitatis divinae, quia sine labe in aeternum. O beata terque beata, Deus meus, inhaerendo beatitudini tuae, beata sempiterno inhabitatore te atque illustratore suo, contemplans delectationem tuam sine ullo defectu egrediendi in aliud! Mens pura concordissime una stabilimento pacis sanctorum spirituum qui sunt cives civitatis tuae in caelestibus super ista caelestia.⁽¹⁾.

Est ergo quaedam sublimis creatura tam arcte cohaerens Deo vero et vere aeterno, ut in nullam vicissitudinum varietatem ab illo se resolvat ac defluat, sed in eius solius contemplatione beatissime requiescat. Est et alia in sempiterna miseria vitam agens, quoniam a summo bono defluxit tanquam in abyssum informitatis suae. Nunc autem medio modo se habet ea quae adhuc ad utrumque est possibilis, nondum in fine conquiescens, neque etiam a fine delapsa. Et haec est peregrinans anima cui competit adhuc moveri in finem, adhuc transire in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, et consequenter iis formari virtutibus quibus tenditur in possessionem summi boni, secundum quod scriptum est: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! Beatus vir cuius*

⁽¹⁾ August. in Psalm. 26, et l. 4 de Genes. ad litt. c. 15, et l. 19 de civit. c. 1, et l. 13 Confess., passim.

est auxilium abs te; ascensiones in corde suo dispositus, in valle lacrymarum in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Porro de his virtutibus per quas fiunt ascensiones intus in corde, usquedum perveniat in visione aeterna ad bonum beatificans quod est super omnem creaturam, nunc nobis sermo.

§ 2.

Istae autem virtutes, ex hoc ipso quod totae quantae sunt, ordinantur ad finem qui omnem transcendent naturae facultatem, nequaquam esse possunt ex propria hominis industria comparatae, sed imprimis necesse est eas divinitus infusas agnoscere, per redemptionem quae est in Christo Iesu. « Considerandum, inquit S. Thomas⁽¹⁾, quod « est duplex hominis bonum; unum quidem quod est « proportionatum suae naturae, aliud autem quod suae « naturae facultatem excedit. Et quia unumquodque ordinatur ad finem per operationem aliquam, et ea quae « sunt ad finem oportet esse aliqualiter fini proportionata, « necessarium est esse alias hominis perfectiones quibus ordinetur ad finem supernaturalem, quae excedant facultatem principiorum naturalium hominis. Hoc autem « esse non posset, nisi supra principia naturalia, aliqua

⁽¹⁾ De Virtutibus, Q. 1, a. 10.